

Etapy rozwoju mowy dziecka

Według L. Kaczmarka (1953) w rozwoju mowy wyodrębnia się cztery okresy (wiek dziecka ramowo podany w nawiasie):

- **okres melodii (0-1)**
- **okres wyrazu (1-2)**
- **okres zdania (2-3)**
- **okres swoistej mowy dziecięcej (3-7)**

Okresy te ujmują kolejność pojawiania się głosek w mowie dziecka, co umożliwia organizację i planowanie pracy wspomagającej rozwój dziecka. Zatem omówię tylko jeden z tych okresów, mianowicie okres swoistej mowy dziecięcej, albowiem jego rozwój można zaobserwować podczas pobytu dziecka w przedszkolu oraz szkole.

Okres swoistej mowy dziecięcej obejmuje swoim zakresem czas pobytu dziecka w instytucji oświatowej jaką jest przedszkole i szkoła. To właśnie w tym okresie ma miejsce intensywny rozwój mowy dziecka, który powinien być stymulowany poprzez środowisko rodzinne jak i szkolne.

Wymowę dziecka wstępującego do przedszkola charakteryzuje już duża umiejętność odtwarzania wszystkich elementów słowa¹. *Dziecko 3-letnie* powinno już wymawiać wszystkie samogłoski ustne oraz nosowe, takie jak: a, o, e, u, i, y, ą, ę. Niektóre z tych samogłosek mogą być jednak zastępowane innymi np.: a-o, e-a, i-y, ale należy zaznaczyć, iż jest to odstępstwo związane z niedostatecznie ukształtowaną sprawnością aparatu artykulacyjnego. Dziecko powinno również wymawiać spółgłoski wargowe: twarde i miękkie (m, m', b, b', p, p'); wargowo-zębowe: twarde i miękkie (f, f', v, v'); środkowojęzykowe: ś, ź, ć, dź, ń, k', g', ch'; tylnojęzykowe: k, g, ch; z

¹ Demel G., *Elementy logopedii*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Warszawa 1987, s. 24.

przedniojęzykowo-zębowych: t, d, n; z przedniojęzykowo-dziąsłowych: l, l', półsamogłoski: ł, j². Należy jednak przy tym uwzględnić indywidualne predyspozycje oraz własne tempo rozwoju dziecka, które jest cechą rozwojową a nie patologią. Dlatego też w tym okresie u niektórych dzieci mogą pojawiać się już głoski przedniojęzykowo-zębowe takie jak: s, z, c, dz, a czasem już przedniojęzykowo-dziąsłowe takie jak: sz, ż, cz, dż. Cechą charakterystyczną mowy spontanicznej trzylatka są substytucje, czyli zamiany głosek na łatwiejsze artykulacyjnie, przy czym znaczna część dzieci potrafi wyartykułować głoski poprawnie w izolacji. Ogólnie biorąc, mowę dziecka 3-letniego cechuje zmiękczenie głosek: s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż, które są często wymawiane jak ś, ź, ć, dź; zaś r może być wymawiane jak j lub l; zamiast f występuje ch i odwrotnie³. Inne istotne cechy mowy dzieci w tym wieku to:

- upraszczanie grup spółgłoskowych w nagłosie i w śródgłosie słowa
- brak wyraźnych końcówek w słowach
- błędna odmiana
- przestawki głosowe

Dziecko czteroletnie ma już utrwalone głoski s, z, c, dz i z reguły nie zastępuje już ich szeregiem ciszącym (ś, ź, ć, dź). W tym okresie może pojawić się także głoska r, ale jej brak mieści się w normie rozwojowej i nie powinno budzić niepokoju. Szereg szumiacy (sz, ż, cz, dż) może być realizowany jako s, z, c, dz lub jako ś, ź, ć, dź. Mowa dziecka jest jeszcze niedoskonała. Wyrazy czasami są poskracane, głoski mogą być poprzesławiane, a grupy spółgłoskowe uproszczone⁴.

Dziecko pięcioletnie ma już utrwalone głoski sz, ż, cz, dż, potrafi je powtórzyć w sposób poprawny, choć zdarza się, że w mowie spontanicznej zamienia je

² Tamże, s. 24.

³ Tamże, s. 24.

⁴ Malkiewicz M., *Jarmark logopedyczny. Wybór zabaw wspomagających mowę przedszkolaków*, Wydawnictwo Harmonia Gdańsk 2007, s. 9.

jeszcze na s, z, c, dz. Jeśli chodzi o głoskę r, to często pojawia się ona właśnie w tym okresie. Grupy spółgłoskowe mogą sprawiać jeszcze dziecku problem, dlatego też mogą być nadal upraszczane.

U dziecka sześciolatniego mowa powinna być opanowana pod względem dźwiękowym. Półroczne opóźnienia przy pojawianiu się poszczególnych głosek są dopuszczalne, przy dłuższych należy zasięgnąć porady logopedy⁵.

Reasumując można wyodrębnić typowe odstępstwa językowe dzieci w wieku 3-5 lat (wg. L. Kaczmarka i P. Smoczyńskiego):

- opuszczanie sylaby początkowej lub końcowej (elizja) np. *palas* (parasol).
- przestawki głoskowe (metateza) np. *emelemtasz* (elementarz)
- tworzenie nowych wyrazów ze skrzyżowania dwóch wyrazów (kontaminacja) np. *zatelefonić* (zatelefonować i zadzwonić)
- zniekształcenie wyrazu np. *otompocik* (kompocik)
- formy czasu teraźniejszego np. *ja nie płake*
- formy czasu przeszłego np. *usiundłam*
- formy czasu przyszłego np. *tramwaj zaraz rusznie*
- rozkaznik np. *placowej* (pracuj)
- bezokolicznik np. *chce mi się śpić*
- rzeczowniki np. *fpudeşce*
- przymiotniki np. *doblejsze jak cukielek*
- liczebniki np. *dwoma koniami*
- zgrubienia np. *jabtucho*
- nowotwory np. *taka tryskawca* (fontanna)⁶.

Opracowała: Logopeda Ewelina Dąbrowska

⁵ Tamże, s. 10.

⁶ Demel G., *op.cit* s. 23-24.